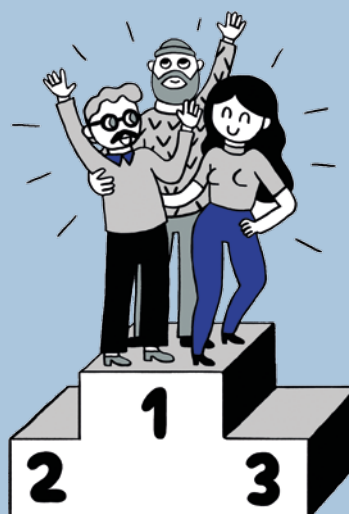
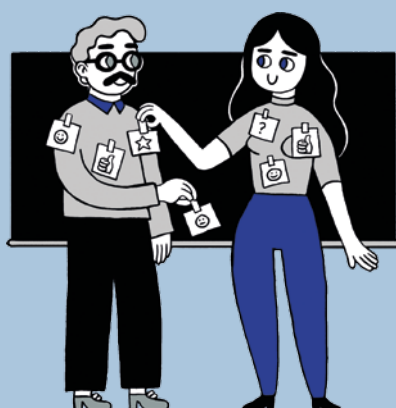
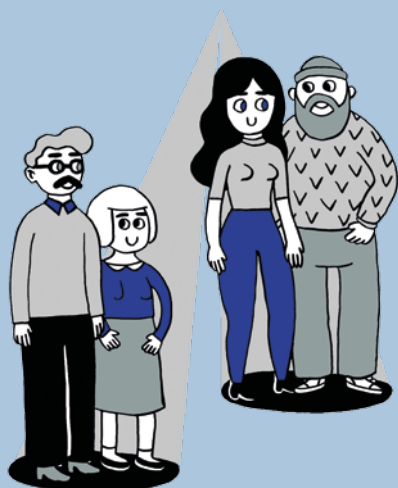

Kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger

Indhold

SIDE 3

Indledning

SIDE 4

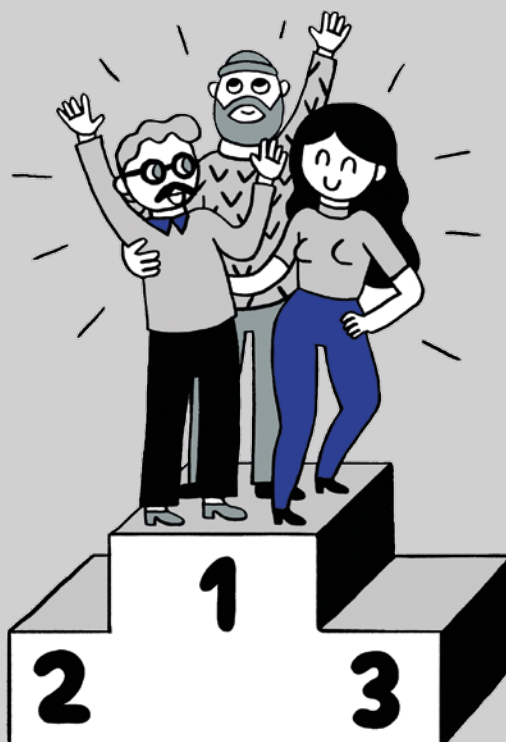
Fem kendetegn ved en velfungerende samarbejdspraksis

SIDE 5

1. Der er klarhed over faggruppernes roller og mulige bidrag, så begge gruppers faglighed og kompetencer bringes i spil
 2. Lærere og pædagoger planlægger og evaluerer i fællesskab undervisningen
 3. Lærere og pædagoger giver hinanden sparring, og begge parter oplever, at de udvikler deres faglighed i samarbejdet
 4. Begge parter betragter hinanden som ligeværdige i samarbejdet
 5. Ledelsen bakker op om og leder samarbejdet
-

SIDE 13

Litteratur

Indledning

I dette notat præsenterer Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), hvilke bud litteraturen har på, hvad der kendetegner et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger om undervisningen i grundskolen, og hvilke forhold der er afgørende for, at en velfungerende samarbejdspraksis mellem de to fagligheder kan etableres og udvikles med henblik på at styrke elevernes læring, udvikling og trivsel.

Notatet er udarbejdet som led i EVA's undersøgelse *Lærere og pædagogers samarbejde om undervisningen* (2016). Notatet beskriver fem forskellige kendetegn ved en velfungerende samarbejdspraksis, og disse kendetegn danner grundlag for både en kvantitativ og en kvalitativ del i undersøgelsen, herunder udvælgelsen af undersøgelsens seks cases.

Ved at gennemgå nyere forskningsresultater, reviews og øvrige relevante undersøgelser og evalueringer har vi identificeret fem forskellige kendetegn, som litteraturen peger på, har betydning for et velfungerende samarbejde. I forbindelse med udvælgelsen af litteraturen har vi lagt vægt på relevans i forhold til det specifikke fokus, undersøgelsen har på de to faggruppers samarbejde om undervisningen i folkeskolen, og altså ikke faggruppernes samarbejde om fx overgang fra børnehave til skole. Derudover søger vi særligt at inddrage litteratur, der er handlingsanvisende for praksis, og som kan give os indblik i, hvordan et velfungerende samarbejde mellem de to faggrupper ser ud i praksis.

Vi har ligeledes søgt at inddrage så meget relevant international litteratur inden for området som muligt. Det har i den sammenhæng vist sig, at forskelle mellem skolesystemer og mellem sammensætningen af de forskellige grupper af fagprofessionelle, der samarbejder i grundskolen, i mange tilfælde gør det vanskeligt at sammenligne direkte med danske forhold. Det skyldes primært, at pædagogens (eller tilsvarendes) rolle i grundskolen, specielt i en amerikansk kontekst, er væsentlig anderledes end herhjemme. Derfor

handler hovedparten af den internationale forskning, vi inddrager, om forskellige varianter af begrebet "co-teaching", der bedst kan sammenlignes med forskellige typer af tolærerordninger (Andersen m.fl. 2014), eller at mindst to professionelle med forskellige fagligheder underviser sammen (Hansen m.fl. 2014). Det betyder, at hovedparten af den internationale litteratur bidrager med viden om en velfungerende samarbejdspraksis mellem forskellige lærertyper, fx mellem lærer og speciallærer, og ikke direkte mellem lærer og pædagog. Der er dog stadig meget værdifuld viden at hente i denne litteratur med hensyn til, hvordan man etablerer et velfungerende samarbejde i en undervisningssituation med mere end en fagprofessionel i klasserummet.

Den litteratur, der ligger til grund for de identificerede kendetegn, rummer både studier baseret på kvantitative målinger af betydningen af fagprofessionelles samarbejde om undervisningen og mere kvalitative studier, der går i dybden med forskellige tilgange til samarbejdet, og hvordan de gavner elevernes trivsel og læringsprocesser. Vi har i den sammenhæng valgt ikke at skelne mellem forskning, evalueringer, rapporter og lærebøger, da der er behov for at få alle disse kilder og vinkler med for at få belyst lærere og pædagogers samarbejde specifikt i en dansk kontekst.

Notatet er ikke udtømmende med hensyn til den litteratur, der er på området, og vi er opmærksomme på, at der kan være kendetegn ved en velfungerende samarbejdspraksis, som vi ikke har fået identificeret. Vi forventer i den forbindelse, at undersøgelsens kvalitative del vil bidrage til at uddybe og nuancere de opstillede kendetegn og give konkrete billeder på, hvordan et velfungerende samarbejde fungerer i praksis.

Dette notat og de beskrevne kendetegn er drøftet med og kvalitetssikret af den ekspertgruppe¹, der er nedsat i forbindelse med undersøgelsen.

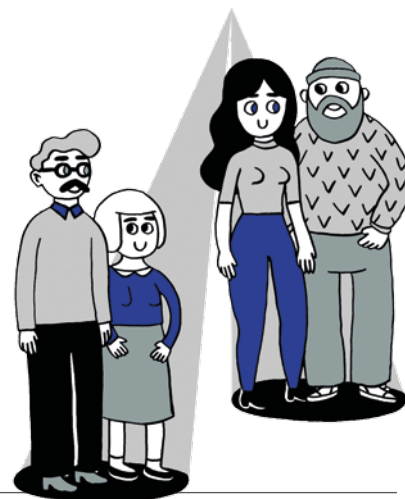
1 Ekspertgruppen består af Andy Højholdt, lektor på Professionshøjskolen Metropol, Trine Ankerstjerne, professionskonsulent på UCC og Merete Monrad, adjunkt på Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet.

Fem kendetegn ved en velfungerende samarbejdspraksis

Vi har identificeret fem kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger, der ser ud til at have en positiv betydning for samarbejdet og derigennem styrker undervisningen og elevernes læring, udvikling og trivsel. Kendetegnene er:

- 1** Der er klarhed over faggruppernes roller og mulige bidrag, så begge gruppers faglighed og kompetencer bringes i spil.
- 2** Lærere og pædagoger planlægger og evaluerer i fællesskab undervisningen.
- 3** Lærere og pædagoger giver hinanden sparring, og begge parter oplever, at de udvikler deres faglighed i samarbejdet.
- 4** Begge parter betragter hinanden som ligeværdige i samarbejdet.
- 5** Ledelsen bakker op om og leder samarbejdet.

Kendetegnene vil i praksis kunne overlappe hinanden og potentielt være forudsætninger for hinanden. Når vi i det følgende præsenterer dem hver for sig, er det således et udtryk for en analytisk skelnen, der skal gøre os i stand til at synliggøre og konkretisere enkelte og adskilte dele af en velfungerende samarbejdspraksis.

Der er klarhed over faggruppernes roller og mulige bidrag, så begge gruppers faglighed og kompetencer bringes i spil

Litteraturen peger overordnet på følgende

Lærere og pædagogers samarbejde om undervisningen er kendetegnet ved en klar rollefordeling, der muliggør, at begge faggrupper formår at bevare egen faglighed og bringe deres særegne kompetencer i spil over for eleverne. Klarheden over rolle- og arbejdsdelingen sikres, ved at parterne løbende forventningsafstemmer med hinanden, har en dybdegående viden om hinandens faglighed og sammen taler sig frem til et fælles mål med samarbejdet og en fælles forståelse af, hvordan de hver især bedst bidrager i forbindelse med samarbejdet om elevernes udvikling, læring og trivsel.

KENDETEGN VED EN TYDELIG ROLLEFORDELING

- Der er sat ord på eller formuleret beskrivelser af, hvad lærere og pædagoger hver især kan bidrage med, og parterne har et stort kendskab til hinandens faglighed, så de har en grundlæggende forståelse af hinandens bidrag.
- Der er en vis grad af formalisering med hensyn til rollefordelingen, som muliggør en tydelig kommunikation om samarbejdet over for elever og forældre og mellem parterne selv.
- Forventningsafstemning og rollefordeling er noget, der sker både som en indledende øvelse, som en løbende udmøntning og som en kontinuerlig justering.
- Parterne taler sig frem til klarhed om og mål for deres samarbejde.

Uddybende pointer fra litteraturen

I EVA's rapport *Udfordringer og behov for viden* (2013) fremhæver begge faggrupper pædagogernes deltagelse i skolen som noget positivt og nødvendigt. Men der peges samtidig på udfordringerne relateret til samarbejdet. En af udfordringerne handler om risikoen for en uklar rollefordeling, hvor en manglende forventningsafstemning netop får den konsekvens, at pædagogernes kompetencer ikke kommer tilstrækkeligt i spil, og at skolerne dermed ikke profiterer tilstrækkeligt af samarbejdet. Pædagogerne oplever i stedet at blive hjælpelærere eller lærerens højre hånd og ikke i så høj grad at bidrage med egen faglighed og egne kompetencer. Det er derfor vigtigt, at rollerne er klare, at forventningerne er afstemt, og at der er formuleret fælles mål og formål med samarbejdet, så pædagogen får mulighed for at få en anden rolle end den såkaldte hjælpelærers (2013). Den samme tendens kan ses i den internationale litteratur, hvor der peges på nødvendigheden af en tydelig rollefordeling, hvor der hersker klarhed om de forskellige faggruppers kompetencer, og hvor der bliver investeret i at bringe dem i spil (Friend m.fl. 2010, Scruggs m.fl. 2007). På den baggrund kan der etableres et velfungerende og ligeværdigt samarbejde med en klar rollefordeling frem for en situation, hvor den ene part agerer assistent for den anden.

Højholdt m.fl. (2012) peger på, at et godt samarbejde mellem lærere og pædagoger øger elevernes trivsel og læring. Men en vigtig forudsætning herfor er, at begge faggruppers faglighed i praksis formår at blive bragt i spil, så de komplimenterer hinanden, og så man profiterer af deres forskellige kompetencer. Højholdt peger blandt andet på, at en klar og tydelig rollefordeling mellem de pågældende lærere og pædagoger samt forståelsen af et fælles mål med samarbejdet er essentielle faktorer (Højholdt 2009, Højholdt m.fl. 2012). I tråd hermed peger andre dele af litteraturen på, at det vanskelige ved samarbejdet netop kan være uklarheden om rollerne og en helt grundlæggende mangel på eller

uklarhed om et fælles mål og en fælles retning for samarbejdet (Jensen m.fl. 2001, Nielsen 2010).

Andre peger på, at tydelig rollefordeling kan modvirke hierarkidannelse og statusforskelle lærere og pædagoger imellem (Rasmussen 2014 109-112).

En del af litteraturen peger på, at faggrupperne for at sikre klarhed om roller og mål må have en indgående viden om hinandens faglighed og kompetencer for at være i stand til at trække på det bedste fra dem begge (EVA 2014, Højholdt 2009, Nielsen 2010, Friend m.fl. 2010). I tråd hermed beskriver Andersen m.fl. (2014), at den fælles dialog om, hvordan man bedst udnytter hinandens kompetencer, er afgørende for at opnå de positive effekter af samarbejdet. Lærere og pædagoger skal altså løbende have tid til at drøfte rollefordelingen, ligesom de skal tale om forventninger og ønsker til samarbejdet og indgå konkrete aftaler om, hvordan deres kompetencer og faglighed skal komme til udtryk i undervisningen (Andersen m.fl. 2014). Rolleafklaring handler også om at tydeliggøre over for eleverne, hvilken rolle pædagogen har i undervisningen, da det kan være svært for eleverne at skelne mellem pædagogens funktion hhv. i skolen og på fritidshjemmet (EVA 2014).

Endelig indebærer rolleafklaring og forventningsafstemning nogle grundlæggende diskussioner af, hvad der egentlig skal samarbejdes om, og at formulere nogle fælles mål, der kan give retning og sikre, at faggrupperne ikke modarbejder hinanden (Jensen m.fl. 2001, Broström 2015b). Rambøll (2012) fremhæver i den forbindelse, at det også kan være givtigt for samarbejdet, at der, specielt ved opstart, er fastlagt nogle grundlæggende procedurer og formuleret nogle grundlæggende retningslinjer for de arbejdsopgaver, parterne er tiltænkt at skulle have i samarbejdet, idet disse netop kan bidrage til, at faggrupperne bliver bevidste om roller og ansvar i forbindelse med samarbejdet.

2

Lærere og pædagoger planlægger og evaluerer i fællesskab undervisningen

Litteraturen peger overordnet på følgende

Lærerne og pædagogerne mødes og gennemfører såvel planlægning af kommende undervisning som efterfølgende evaluering af de gennemførte undervisningsforløb sammen. Den fælles planlægning sker både på lang sigt (fx årsplanlægning) og på kort sigt (fx planlægning umiddelbart op til undervisningen). Den fælles planlægning medfører, at begge faggrupper har ejerskab til og tager ansvar for undervisningen og andre fælles aktiviteter.

KENDETEGN VED EN FÆLLES PLANLÆGNING OG EVALUERING AF UNDERVISNINGEN

- Der afsættes tid til at planlægge undervisningen sammen, så begge parter føler ejerskab til og tager ansvar for undervisningen.
- Der afsættes tid til sammen at foretage løbende evaluering af elevernes udbytte og progression.

Uddybende pointer fra litteraturen

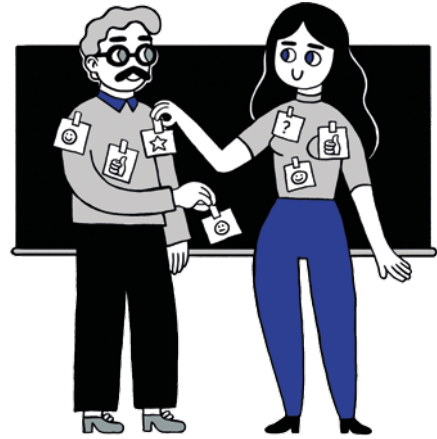
En del af litteraturen lægger vægt på vigtigheden af faggruppernes fælles planlægning og løbende evaluering (EVA 2014, Gately & Gately 2001, Højholdt m.fl. 2012, Murawski 2006, Rambøll 2012).

EVA peger i *Inspiration til arbejdet med skolereformen* (2014) på vigtigheden af at have tid til den fælles planlægning og evaluering, da tiden sammen er med til at skabe et fælles sprog blandt de to faggrupper og bidrager til en fælles forståelse af læringsmålene for undervisningen. EVA lægger i materialet vægt på, at samarbejdet bør være organiseret i teams, og at disse teams planlægger og evaluerer undervisningen (ibid.).

Et internationalt review af 32 kvalitative studier viser ligeledes, at det velfungerende samarbejde er betinget af tilstrækkelig og fælles forberedelsestid, og at dette er specielt vigtigt i opstartsfasen, hvor der skal etableres en fælles praksis med hensyn til undervisningen (Scruggs m.fl. 2007). Denne pointe bakkes op i et canadisk litteraturreview, hvor det også fremhæves, at mangelfuld forberedelsestid er en af de hyppigst forekommende grunde til samarbejdsvanskeligheder (Andersson 2008).

Dele af litteraturen peger også på, at der i forbindelse med den fælles planlægning er behov for faste strukturer i og om samarbejdet i form af skemalagte møder med klare mål, fokuseret indhold og tilstrækkelig tid, da disse forhold er en betingelse for, at teamene kan tilrettelægge undervisningen i fællesskab (Højholdt m.fl. 2012, Jensen m.fl. 2001).

3

Lærere og pædagoger giver hinanden sparring, og begge parter oplever, at de udvikler deres faglighed i samarbejdet

Litteraturen peger overordnet på følgende

Når samarbejdet så at sige virker efter hensigten og rykker noget for eleverne, er det kendetegnet ved, at begge professioner udvikles. I samarbejdet er der plads til, at parterne ikke nødvendigvis er enige eller ens, men at de bruger eventuelle uenigheder til at lære af hinanden, udvikle sig og udvikle deres praksis. Der er tid til fælles sparring og feedback, så begge parter oplever at udvikle sig i samarbejdet.

KENDETEGN VED ET UVIKLENDE/ LÆRENDE SAMARBEJDE

- Der afsættes tid til fælles faglig refleksion over undervisningen.
- Det prioriteres at give hinanden feedback, så begge parter oplever at udvikle sig i samarbejdet med den anden faglighed.
- De to fagligheder arbejder hen mod en fælles didaktik, en fælles pædagogik og et fælles læringsbegreb og læringssyn.

Uddybende pointer fra litteraturen

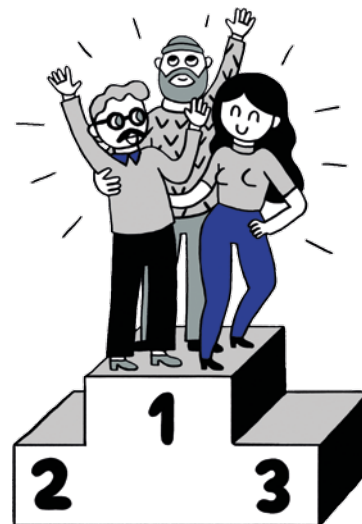
En del af litteraturen lægger vægt på vigtigheden af faggruppernes løbende sparring med hinanden om undervisningen og elevernes læring (EVA 2014, Gately & Gately 2001, Højholdt m.fl. 2012, Murawski 2006). Fx ses det i EVA's undersøgelse, at der kan være en sammenhæng mellem, hvor svær lærerne oplever hhv. inklusions- og undervisningsdifferentieringsopgaven, og hvor meget sparring de oplever at få fra pædagogerne. De lærere, der oplever at få en høj grad af sparring fra pædagogerne, oplever samtidig opgaverne som lettere (EVA 2013).

Der fremhæves ligeledes i litteraturen et løbende behov for at kvalificere og udvikle praksis i samarbejdet med hensyn til både form, indhold og koordinering (Friend m.fl. 2010, Hansen m.fl. 2014). Dette er i særdeleshed vigtigt, da samarbejdets karakter adskiller sig markant fra, hvad de fagprofessionelle kender fra andre undervisningsformer. Begge parter må derfor udvikle deres respektive faglighed yderligere ved kontinuerligt at evaluere samarbejdet og afstemme forventninger til undervisningen samt ved at søge indsigt i hinandens faglige forcer og svagheder (Hansen m.fl. 2014). Derudover fremhæves det flere steder i litteraturen, at det er vigtigt, at de to fagligheder arbejder hen mod en fælles didaktik, en fælles pædagogik og et fælles læringsbegreb og læringssyn (Broström 2015a, Ankerstjerne & Hannibal 2015).

Litteraturen peger imidlertid også på, at et tværprofessionelt samarbejde, hvor parterne sparrer, udvikles og lærer, kan opleves som frustrerende og som en "besværlig forstyrrelse". Man skal derfor være klædt på til det, før det bliver godt. At være klædt på til samarbejdet handler om at kende til de overordnede formål med samarbejdet og de centrale udfordringer forbundet hermed, og det handler om, at både lærere og pædagoger har en positiv og åben indstilling til samarbejdet. Begge parter må således være åbne for at modtage feedback og gå til samarbejdet med ønsket om at lære og udvikle sig (Andersen m.fl. 2014, Højholdt 2009).

Begrebet professionelle læringsfællesskaber skal også fremhæves i denne forbindelse, idet lærere og pædagogers samarbejde ideelt skal være et professionelt læringsfællesskab, hvor man som fagprofessionel er åben over for andres oplevelser af ens undervisningspraksis, over for kritik af virkningen af undervisningen og over for at lave professionelle vurderinger af, hvordan en given praksis påvirker elevernes læring (Hattie 2013). Begge parter skal altså reflektere sammen over progression og proces og give hinanden feedback på undervisningen, hvad angår formen, indholdet, aktiviteterne m.m., således at begge professioner er i udvikling og lærer af hinanden (Murawski 2006, Nielsen 2010, Albrechtsen 2013).

4

Begge parter betragter hinanden som ligeværdige i samarbejdet

Litteraturen peger overordnet på følgende

Lærerne og pædagogerne oplever, at begge parter fagligheder, kompetencer og bidrag til samarbejdet anerkendes. Begge fagligheder får en central plads og betragtes som ligeværdige, og faglighedernes forskelligheder værdsættes. Der er en kultur, hvor forskellighederne faggrupperne imellem netop ses som et gode og som noget, der skal holdes fast i.

KENDETEGN VED EN LIGEVÆRDIG OG ÅBEN KULTUR, HVOR DER ER ACCEPT AF HINANDENS FAGLIGHEDER

- Der er en kultur på skolen kendetegnet ved ligeværd og åbenhed over for hinanden.
- Der er accept af forskelligheder og et "beredskab" til at håndtere forskellighed som et gode.

Uddybende pointer fra litteraturen

Store dele af litteraturen peger på, at en grundlæggende accept og anerkendelse af hinandens fagligheder er afgørende for, at begge faggruppers kompetencer og styrker bliver udnyttet tilstrækkeligt i undervisningen

(Alborz m.fl. 2009, Andersen m.fl. 2014, Gately & Gately 2001, Murawski 2006, Rambøll 2012, Ejrnæs m.fl. 2015).

EVA's rapport *Udfordringer og behov for viden* viser, at især pædagogerne kan opleve, at deres faglighed ikke anerkendes tilstrækkeligt, og at de får en rolle i undervisningen, hvor deres kompetencer ikke til fulde bringes i spil, fordi de indtager en rolle, hvor de oplever at være underordnet læreren (EVA 2013). Pædagogerne efterspørger i den sammenhæng en mere ligeværdig rolle i forbindelse med at agere i en arena, flere af dem peger på som forholdsvis ny (ibid.).

I tråd hermed peger Højholdt m.fl. (2012) på, at der skal ligeværdige faglige dialoger til, idet de fremmer muligheden for at udnytte de to faggruppers forskellige fagligheder til gavn for eleverne. Dialogen skal finde sted både før, under og efter undervisningen, da den er med til at udvide forståelsen dels af elevernes handlinger, dels af faggruppernes forskellige håndtering heraf og dels af deres arbejde med eleverne (ibid.).

Der lægges desuden i litteraturen vægt på, at ligeværdet ikke skal blive til lighed, og at anerkendelsen af de faglige forskelligheder også har at gøre med at opbygge en kultur, hvor forskelligheder og uenighed opfattes som noget positivt. Flere peger på, at det, når forskellighederne får lov at fylde, og uenigheden gøres legitim, netop kan give indsigt i potentielle udviklingsmuligheder (Ejrnæs 2004, Jensen m.fl. 2001, Nielsen 2010). Hvis enighed i for høj grad tilstræbes, er der en risiko for, at pædagogen tilpasser sig og indtager en rolle som "kopilærer" (Nielsen 2010).

5

Ledelsen bakker op om og leder samarbejdet

Litteraturen peger overordnet på følgende

Ledelsen spiller en stor rolle med hensyn til at ramme-sætte lærere og pædagogers samarbejde. Ramme-sætningen er af både praktisk og organisatorisk karakter og handler også om at præge samarbejdskulturen på skolen på en frugtbar måde.

KENDETEGN VED LEDELSENS OPBAKNING OG RAMME-SÆTNING AF SAMARBEJDET

- Ledelsen prioriterer begge faggrupper og signalerer, at "alle er vigtige".
- Ledelsen sikrer rammer i form af tid, passende grad af formalisering og hensigtsmæssig organisering (i teams).
- Ledelsen sikrer kompetenceudvikling for de to grupper sammen og hver for sig både fagligt, og hvad angår samarbejdet.
- Ledelsen er i stand til at lede teams og særligt tværfaglige teams.
- Ledelsen fremmer en samarbejdskultur, hvor forskellighed er noget positivt.

Uddybende pointer fra litteraturen

Hovedparten af den gennemgåede litteratur peger på, at tilstedeværelsen af en stærk ledelsesmæssig opbakning ofte har en afgørende betydning for et velfunderende samarbejde, når de fagprofessionelle er fælles om undervisningen (Scruggs m.fl. 2007, Friend m.fl. 2010, Hansen m.fl. 2014, Murawski 2006). Ledelsen kan organisatorisk bidrage til at skabe kontinuitet og stabilitet i samarbejdsrelationerne, og ledelsen kan skabe plads til, at de fagprofessionelle får mulighed for at arbejde med de resterende kendetegn ved det velfunderende samarbejde.

Praktisk/organisatorisk er ledelsen ansvarlig for, at visse af de ovenstående elementer føres ud i livet, konkret ved at ledelsen skal afsætte ressourcer til forventningsafstemning og rolleafklaring, til fælles planlægning i det daglige samt til (fælles) kompetenceudvikling. At de to faggrupper har brug for kompetenceudvikling, og at det er givtigt, hvis den foregår som fælles kompetenceudvikling, peger flere af kilderne på (Alborz m.fl. 2009, Albrecht 2013, EVA 2013, Murawski 2006).

Det er også ledelsens opgave at sørge for at organisere teams bestående af både lærere og pædagoger, som kan udgøre et logisk organisatorisk udgangspunkt for samarbejdet og for de løbende drøftelser (EVA 2014).

Derudover skal ledelsen sørge for klare procedurer og retningslinjer for samarbejdet (Højholdt m.fl. 2012), så parterne bliver bevidste om roller og ansvar i forbindelse med samarbejdet (Rambøll 2012, Andersen m.fl. 2014).

Ledelsen skal også igangsætte og rammesætte en dialog om, hvordan man bedst udnytter hinandens kompetencer og sikrer, at disse kompetencer kommer til udtryk i undervisningen (Andersen m.fl. 2014). Dette sker konkret, ved at ledelsen tildeler tid til forventningsafstemning både på institutions- og teamniveau og i forbindelse med samarbejdet mellem de enkelte lærere og pædagoger (EVA 2014).

Ledelsen har en vigtig signaleffekt (Rambøll 2012), fx ved at opfordre til samarbejdet og signalere begge parter ligeværd (Højholdt m.fl. 2012) og væsentlige bidrag til undervisningen.

Ledelsen spiller en rolle med hensyn til at skabe en gunstig kultur omkring samarbejdet, fx ved at:

- Udtrykke en forventning om, at både læreres og pædagogers kompetencer skal bringes i spil (Alborz m.fl. 2009)
- Lægge op til, at grupperne accepterer hinandens forskellige fagligheder (Jensen m.fl. 2001)
- Acceptere de faglige uenigheder, der udspringer af forskellighederne (Ejrnæs 2004, Jensen m. fl. 2001)
- Sørge for et beredskab til at håndtere uenigheder og forskelligheder på skolen (Ejrnæs 2004).

Ledelsen skal arbejde på at skabe en organisationskultur, hvor uenigheder er legitime og værdsatte (Ejrnæs 2004), og hvor konsensus ikke nødvendigvis er målet. Uenighederne skal tages som udtryk for den faglige forskellighed, der netop er ønskværdig, fordi den er udtryk for, at grupperne kan bidrage med noget forskelligt og supplere hinanden (Jensen m.fl. 2001).

Endelig fremhæves det flere steder i litteraturen, at en grad af frivillighed med hensyn til deltagelse i det tværprofessionelle samarbejde kan spille en rolle i forbindelse med kvaliteten af samarbejdet (Scruggs m.fl. 2007, Andersson 2008). I den sammenhæng fokuseres der særligt på, at ledelsen bør forsøge at indtænke fagpersonernes ønsker og bekymringer med hensyn til, hvem de skal samarbejde med, i det omfang det kan lade sig gøre.

Litteratur

- Alborz, A., Pearson, D., Farrell, P. & Howes, A. (2009). *The impact of adult support staff on pupils and mainstream schools: A systematic review of evidence*. London: EPPI-Centre, Social Science Research Unit, Institute of Education, University of London.
- Albrechtsen, T.R.S. (2013). *Professionelle læringsfællesskaber – teamsamarbejde og undervisningsudvikling*. Frederikshavn: Dafolo.
- Albrecht, J. (2013). "Godt for eleverne, svært for pædagogerne". *Børn & unge*. Forskning. Nr. 18, 17-19.
- Andersen, S.C., Beuchert-Pedersen, L.V., Nielsen, H.S. & Thomsen, M.K. (2014). *2L Rapport: Undersøgelse af effekten af tolærerordninger*. TrygFondens Børneforskningscenter, Aarhus Universitet.
- Andersson, K. (2008). *Co-Teaching: A Literature Review*. Saskatchewan: Ministry of Education, Canada.
- Ankerstjerne, T. & Hannibal, S. (2015). "Fremtidens folkeskole – refleksioner, visioner og perspektiver". I Broström, S. (ed.). *Pædagoger og lærere i skolen: sammen om elevernes trivsel og læring* (1. udg.). Frederikshavn: Dafolo.
- Broström, S. (2015a). "Udvikling af en fælles didaktik og et fælles læringsbegreb". I Broström, S. (ed.). *Pædagoger og lærere i skolen: sammen om elevernes trivsel og læring* (1. udg.). Frederikshavn: Dafolo.
- Broström, S. (2015b). "Samarbejde mellem pædagoger og lærere – historisk, aktuelt og i fremtiden". I Broström, S. (ed.). *Pædagoger og lærere i skolen: sammen om elevernes trivsel og læring* (1. udg.). Frederikshavn: Dafolo.
- Ejrnæs, M. (2004). *Faglighed og tværfaglighed: Vilkaerne for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. København: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M., Espersen, R.B., Fuglsang, T. & Monrad, M. (2015). *Pædagoger i folkeskolen*. København: Aalborg Universitet København.
- EVA (2013). *Udfordringer og behov for viden – En kortlægning af centrale aktørers perspektiver på udfordringer i folkeskolen*.
- EVA (2014). *Inspiration til arbejdet med skolereformen – De første erfaringer med en længere og mere varieret skoledag*.
- Friend, M., Cook, L., Hurley-Chamberlain, D. & Shamberger, C. (2010). "Co-teaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education". *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20(1), 9-27.
- Gately, S.E. & Gately, F.J. (2001). "Understanding coteaching components". *Teaching exceptional children*, 33(4), 40-47.
- Hansen, J.H., Andersen, B.B., Højholdt, A. & Morin, A. (2014). *Afdækning af forskning og viden i relation til ressourcepersoner og teamsamarbejde*. København: Undervisningsministeriet.

- Hattie, J.A.C. (2013). *Synlig læring – for lærere*. København: Dafolo.
- Holm, L. (2010). "Svært, men muligt at skabe pædagog-lærersamarbejde". *Liv i skolen*, 12(3), 24-28.
- Højholdt, A. (2009). *Den tværprofessionelle praktiker*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Højholdt, A., Hersom, H. & Sederberg, M. (2012). *Det gode samarbejde – lærere og pædagogers samarbejde i skolen*. BUPL.
- Jensen, U.H., Jensen, T.P., Bøttcher, L. & Schimmell, G. (2001). *Men det skal ikke være, som det var før!: Evaluering af projekt Ændret Skolestart i Rødovre Kommune*. København: AKF.
- Murawski, W.W. (2006). "Student outcomes in co-taught secondary English classes: how can we improve?". *Reading & Writing Quarterly*, 22(3), 227-247.
- Nielsen, P.R. (2010). *Professionssamarbejdet mellem lærere og pædagoger. Viden og værktøj*. København: Dafolo.
- Rambøll (2012). *Evaluering af forsøg med skolestart – rapport*. København: Ministeriet for Børn og Undervisning.
- Rambøll (2013). *Effekten af en intensiveret pædagogindsats i skolen*. København: Rambøll.
- Rasmussen, G.L. (2014). "Pædagogen ind i klasseværelset – professionsidentitet og det tværprofessionelle samarbejde". I Ritchie, T. & Tofteng, Ditte (eds.). *Pædagog i skole og fritid, perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.
- Scruggs, T.E., Mastropieri, M.A. & McDuffie, K.A. (2007). "Co-teaching in inclusive classrooms: A metasynthesis of qualitative research". *Exceptional Children*, 73(4), 392-416.

**Kendetegn ved et velfungerende samarbejde
mellem lærere og pædagoger**
© 2017 Danmarks Evalueringsinstitut

Design
BGRAPHIC

Illustrationer
Miss Lotion

Citat med kildeangivelse er tilladt

ISBN (www): 978-87-7958-958-2

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.